

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/336406393>

Robotlar, Yapay Zeka ve Ceza Hukuku

Article · October 2019

CITATIONS

0

READS

186

1 author:

Sinan Altunc

Bahçeşehir University

1 PUBLICATION 0 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

AI and Criminal Law [View project](#)

Robotlar, Yapay Zeka ve Ceza Hukuku

Yrd. Doç. Dr. Sinan Altunç*

Giriş

Hukukun hayatın her alanında var olduğu, Hukuk Fakültesi'ne adımını atan her öğrenciye öğretilen bir bilgidir. Bu anlamda günlük hayatımızda meydana gelen değişiklikler beraberinde kendine özgü kuralları da getirir. Bu husus teknoloji bakımından da geçerlidir. Ancak hukukun teknolojik gelişmeleri takip edebilmesi her zaman kolay olmamaktadır. Diğer bir deyişle hukuk, teknolojinin hızına ayak uyduramayabilmektedir. Hatta teknolojideki gelişmeleri takip etmeye niyetlenen bir hukukçunun, kendisini bir bilim kurgu romanının içindeymiş gibi hissetmesi de mümkün olmaktadır. Çalışmamız okuyanda da bu hissiyatı yaratacak bir konuya sahiptir.

Robot ve yapay zeka kavramları genellikle bilim kurgu eserlerinde karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda aşına olduğumuz bu iki kavramın hukuk ile, özellikle de ceza hukuku ile ilişkisi ise bir o kadar alışkın olmadığımız bir mevzudur. Günümüzde ceza hukuku bakımından önemini çok da hissettirmeyen bu iki kavramın, önümüzdeki yıllarda etkisinin büyük olacağı kanaatindeyiz.

Böylesine disiplinler arası bir konuda çalışma yapmanın hukuk eğitimi almış bir kişi açısından en başta gelen zorluğu, meselenin hukuki olmayan tarafı hakkında da bilgi sahibi olmaktır. Nitekim çalışmamızın başında, robot ve yapay zeka kavramları ile ilgili birtakım bilgiler verilmiş ve bu kavramların ceza hukuku bakımından ne gibi etkilerinin olabileceğinden söz edilmiştir.

Bir başka husus ise, değişik olasılıklar çerçevesinde konuyu ele almaktır. Bu bakımından, robotların kullanılma şekillerine göre ceza hukukunun ne suretle devreye gireceğine dair düşüncelere yer verilmiştir.

Çalışmamızda, yapay zeka sahibi robotların kendilerini programlayan ve/veya kullananlardan bağımsız bir şekilde ceza sorumluluklarının olup olmayacağı meselesi tartışılmıştır. Bu bağlamda, karşılaştırmalı hukukta da örneklerini gördüğümüz üzere,

---

* Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usul Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

robotların durumunu tüzel kişilerin ceza sorumluluğu ile ilgili hükümler çerçevesinde ele alan görüşlerden de yararlanılmıştır. Ancak bir adım daha ileri giderek, tüzel kişiler modelinin de ötesinde birtakım görüşler paylaşılmıştır.

I. Robot ve Yapay Zeka Kavramları

Robot kelimesi genel itibarıyla birtakım fiziksel görev ve eylemleri elektronik olarak yapmaya programlanan makineler verilen addır. Robot kelimesi ilk olarak Çek yazar Karel Capek tarafından 1920 tarihli bilim kurgu oyunu *Rosumuvi Univerzalni Roboti*'de (Rossum'un Evrensel Robotları) kullanılmıştır. Kelime böylelikle hem İngilizceye hem de bilim kurguya dahil olmuştur.¹

Öte yandan yapay zeka yeni bir kavram olarak görülse de, insan zekasının taklit edilmesi ile ilgili düşünceler yeni değildir. Örneğin Thomas Hobbes *Elementa Philosophiæ* isimli eserinde “düşünmekten kastettiğim hesaplamaktır” ifadesini kullanmıştır.²

Bu konu özellikle bilim kurgu eserlerinde irdelenmiştir. 1818 yılında Mary Shelley, yazdığı *Frankenstein; or, The Modern Prometheus* isimli eserde, bir insan tarafından yaratılan fakat yaratıldıktan sonra kontrolden çıkan bir yaratığı ele almıştır.³

Bir başka bilim kurgu eseri Arthur C. Clarke'ın *2001: A Space Odyssey*'de de HAL isimli bir yapay zekâdan söz edilmektedir.⁴

Bunun dışında bilim kurgu edebiyatının önemli temsilcisi Isaac Asimov “I, Robot” isimli eserinde robot yasalarından bahsetmektedir. Buna göre, robotların uyması gerekli 3 yasa vardır. Bunlar, (1) bir robot bir insana zarar veremez veya ihmali bir davranışla bir insanın zarar görmesine göz yumamaz/izin veremez; (2) bir robot insanlar tarafından kendisine verilen emirlere, birinci yasayla çelişenler dışından, itaat etmelidir; (3) bir robot, birinci ve ikinci yasayla çelişmemek kaydıyla kendi varlığını korumalıdır.

Yapay zeka ile ilgili bir çalışma Alan Turing tarafından yaratılan *Turing Testi*dir.⁵ Turing önce “bir makine düşünebilir mi?” sorusunu sorup, arkasından bu soruyu sonraya

---

¹ en.wikipedia.org/wiki/Rossum%27s_Universal_Robots (Erişim tarihi: 01.07.2014)

² *Solum Lawrence B.*, “Legal Personhood for Artificial Intelligences”, in: North Carolina Law Review, Vol. 70, 1992, s. 1234.

³ *Wein Leon E.*, “The Responsibility of Intelligent Artifacts: Toward an Automation Jurisprudence”, in: Harvard Journal of Law & Technology, Vol. 6, Fall Issue, 1992, s. 103.

⁴ *Solum Lawrence B.*, “Artificial Meaning”, in: Washington Law Review, Vol. 89, 2014, s. 69.

bırakarak başka bir incelemeye girişmiştir. Buna göre, bir kişinin karşısına bir bilgisayar bir de insan konulur. Bu kişi bilgisayar ile insana birtakım sorular sorarak, verilen cevaplara göre kimin insan kimin bilgisayar olduğunu anlamaya çalışacaktır. Turing'in amacı, bu testin sonunda kişinin cevaplardan hangisinin bilgisayar hangisinin insan tarafından verildiğini tam olarak tespit edemeyebileceğini göstermektir. Böylelikle insan zekası ile yapay zekanın karşılaştırılması söz konusu olmuş ve yapay zekanın insan zekasını aldatabileceği ispat edilmek istenmiştir. Ancak Turing testini başaran bir bilgisayar henüz yoktur.

Buna karşılık John Searle, *Turing Testine* karşılık olarak *Çin Odası* deneyini ortaya koymuştur. Bu deneyde odaya kapatılan bir kişiye birtakım Çince yazılar gösterilmektedir. Hiç Çince bilmeyen bu kişi bir zaman sonra yazıları, şekillerinden tanıyıp buna göre cevap vermektedir. Amaç odanın dışında bulunanları, içerideki kişinin Çince bildiğine inandırmaktır. Searle bu şekilde bir deney sonucunda, aslında *Turing Testinin* "öğrenme" veya "düşünme" bakımından herhangi bir belirleyiciliğinin bulunmadığı göstermeyi amaçlamıştır. Diğer bir ifadeyle, birtakım semboller kullanılmak suretiyle, makinenin "düşündüğünü" ileri sürmek mümkün değildir. Bilgisayarın yaptığı, sembollerin biçimleri ile ilgili olduğundan, sözdizimsel bir faaliyettir. Halbuki insan zekası, sembollerin anlamı ile ilgilidir, bundan dolayı da semantik bir faaliyet sergiler.⁶

Turing ile Searle arasındaki bu tartışma aslında bir makinenin insan gibi düşünüp, öğrenip, davranışlarını buna göre yönlendirmesine yöneliktir. Bu tartışma, yapay zekanın adeta bir insan gibi sorumluluğunun olup olmayacağı noktasında önem taşımaktadır. Zira çalışmamızın konusunu teşkil eden robotlar, yapay zeka ve ceza hukuku ilişkisinde, yapay zekaya sahip robotların sorumluluğu önemli bir yer tutmaktadır.

Yapay zekânın tam olarak tanımlanmasına gelince, bu hususa ilişkin tek bir cevabın varlığından söz etmek mümkün değildir. Bu şekilde ortaya çıkan tanım güçlüğünü aşmak adına, zeka ile ilgili birtakım özellikler ele alınabilir. Diğer bir deyişle, meseleyi anlaşılır kılmak bakımından, zekanın sahip olması gerektiğine inanılan bazı özelliklere göz

---

⁵ *Turing Alan*, "Computer Machinery and Intelligence", in: *Mind*, Vol. 59, 1950, ss. 433-460.

⁶ *Solum*, *Legal Personhood*, s. 1236.

atılabilir. Bu anlamda zekanın sahip olması gereken özellikleri, iletişim, içsel bilgi, dışsal bilgi, amaçlılık ve yaratıcılık olarak sayabiliriz.⁷

Bu özellikleri kısaca açıklamak gerekirse, öncelikle zekâ sahibi bir varlıkla **iletişim** kurulabilmesi gerekmektedir. Örneğin eğer bir kimseyle iletişim kuramıyorsak, bu kişinin zeki olmadığını düşünürüz. Bu özellik asli olmasa da ayırt edici bir özelliktir.⁸

İçsel bilgi özelliğinden ise, zeki varlıkların kendileri hakkında bilgi sahibi olmaları anlaşılır. Zeki varlıklar bir ihtiyaçları olduğunda bunu bilirler. Bir şey hakkında düşündükleri zaman bunun ne olduğu hakkında bilgi sahibidirler. Örneğin bir köpeğin neyi bildiği hususunda bilgi sahibi olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Bu bakımda bir varlığın neyi bildiği ancak soru sorarak ve gözlem yaparak anlaşılabilir.⁹

Dışsal bilgi sahibi olma ise, bir varlığın dış dünyanın farkında olması, bilgiyi bulup bunu kullanması olarak tanımlanabilir. Buradaki anahtar kavramlar “birikim” veya “tecrübe”dir. Eğer varlık bilgiyi her seferinde yeni olarak algılasa, dış dünyayı anlamlandırması ve dış dünyada hareket etmesi mümkün olmaz. Bu nedenle, zeki varlığın eski tecrübeler ile yeni tecrübeleri kombine etmesi gerekir. Diğer bir deyişle kümülatif düşünce becerisi öne çıkar. Aksi durumdaki varlıkların anlık zekasından bahsedilebilse de, bunu global bir zeka olarak kabul etmek mümkün değildir. Bu, adeta beyni hasar görmüş kişilere benzer. Bu kişiler anlık olarak idare edebilseler de, kısa bir süre sonra ise ne yaptıklarını unuturlar.¹⁰

Örneğin BBC'nin internet sitesinde yayımlanan bir haberde, mühendislerin bir bacağı kırılan bir robotun iki dakikadan az bir süre içinde yeniden yürümeyi “öğrendiği” ifade edilmiştir.¹¹

Amaçlılık ise aslında belli bir hedefe yönelik hareket etme becerisidir. Bu, kişinin bir plan yapmasına ve o plan dâhilinde hareket etmesine dayanır. Burada önemli olan bir

---

⁷ Schank Roger C., “What Is AI, Anyway?”, in: AI Magazine, Vol. 8, No: 4, 1987. s. 60.

⁸ Schank, s. 60.

⁹ Schank, s. 60.

¹⁰ Schank, s. 60.

¹¹ “Robot ‘learns to keep going with broken leg’”, www.bbc.com/news/technology-28564349 (Erişim tarihi: 31.07.2014).

diğer husus, ortada birden fazla plan olduğunda bunlar arasında irtibat kurabilmek ve hangi planı hangi duruma uygulayacağını bilebilmektir.¹²

Son olarak her zeki varlığın belli ölçüde **yaratıcılığa** sahip olması gereklidir. Yaratıcılık, örneğin, bir neticeye ulaşmak bakımından ortaya çıkan engeli aşmak için yeni bir çözüm yolu bulmak olarak nitelendirilebilir.

Bir varlığın zeki olarak kabul edilebilmesi için bütün bu özelliklere sahip olması gerekmebilir. Ancak bunların her biri zekânın mühim parçalarını oluştururlar. Dolayısıyla yapay zekâ tanımlanırken bu hususları göz önünde tutmak gerekir. Diğer bir deyişle, eğer bir robotun veya makinenin bu özelliklere sahip olduğunu iddia ediyorsak, o robotu veya makineyi zeki olarak tanımlamak uygun olur. İşte yapay zekâdan kastettiğimiz de budur. Bu bakımdan eğer bir makinenin zekâsı olduğu iddia ediliyorsa, bu makinenin kendi başına hareket ettiği ve birtakım fiilleri de işlediğinin kabulü gerekir. Bir sonraki aşamada ise, yapay zekânın işlediği ve bir insan tarafından işlendiğinde suç teşkil fiillerden dolayı ne yapılacağını tespit etmektir.

II. Robotlar, Yapay Zeka ve Ceza Sorumluluğu

Robotların hukuka aykırı bir fiile sebebiyet vermesi söz konusu olabilir. Buna ilişkin bir örnek 1981 yılında Japonya’da yaşanmıştır. *Kawasaki* fabrikasında çalışan 37 yaşındaki Kenji Urada bir robot üzerinde bakım işlemlerini yapmaktadır. Ancak Urada bakım işleri sırasında robotu kapatmayı unuttur. Bu sırada faaliyetinin engellendiğini “düşünen” robot, güçlü hidrolik kolu ile Urada’ya “vurur”. Urada aldığı bu darbe sonucunda hayatını kaybeder. Bu olay birçok kişi tarafından bir insanın bir robot tarafından “öldürülmesi” ile ilgili ilk örnek olarak değerlendirilmektedir.¹³

Bir başka örnek olarak defibrilatörler de gösterilebilir. Defibrilatör, kalbin durması üzerine elektrik vererek kalbin yeniden çalışmasını sağlayan bir makinedir. Son dönemde otomatik defibrilatör diye adlandırabileceğimiz (AED-automated external defibrillator) makine, kalbin faaliyetini takip edip, gerektiğinde elektrik vererek kişiyi

---

¹² *Schank*, s. 60.

¹³ *Hallevy Gabriel*, “The Criminal Liability of Artificial Intelligence Entities – From Science Fiction to Legal Social Control”, in: *Akron Intellectual Property Journal*, 4:171-172; *Yueh-Hsuan Weng / Chien-Hsun Chen / Chuen-Tsai Sun*, “Toward the Human–Robot Co-Existence Society: On Safety Intelligence for Next Generation Robots”, in: *International Journal of Social Robotics*, 1(4), 2009, s. 273; *Dennett Daniel C.*, “When Hal Kills, Who's to Blame? Computer Ethics”, in: *HAL's Legacy: 2001's Computer as Dream and Reality*, edited by D. Stork, 351-365. Cambridge, MA: MIT Press, 1997, s. 351.

tedavi etmeye programlanmıştır. Bu makinelerin buna rağmen hatalı olması söz konusu olduğunda, kalbi duran kişinin ölümünden kim, nasıl sorumlu olacaktır?¹⁴

Bu gibi olaylar sonucunda akıllara gelen soru, özellikle robotların dahil olduğu bu durumlarda, ceza sorumluluğu meselesinin nasıl çözümleneceğidir. İlk başta meselenin basit olduğu, robotu üretenin veya kullananın sorumlu olacağı söylenebilir. Çoğu zaman da bu doğru olacaktır. Ancak robot teknolojisindeki ilerleme ile birlikte bu sorumlular arasına robotun kendisinin de katılıp katılmayacağını sorgulanması gerektiği kanaatindeyiz.

Mesele esas itibariyle, robotların suç faili olarak kabul edilip edilemeyeceğidir. Genel olarak kabul gören anlayış, suç faili olarak insanı kabul etmektedir. Bunun yanı sıra, ceza sorumluluğunun sadece gerçek kişilere, yani insanlara ait olduğu, zira sadece insanların kusurlu hareket edebilme yetenekleri olduğu da belirtilmektedir.¹⁵

Öte yandan ceza sorumluluğu olmayan, bu anlamda suç faili sayılamayacak insan grupları vardır. Eski dönemlerde köleler veya kadınlar, günümüzde akıl hastaları, çocuklar, cenin, vb. buna örnek gösterilebilir. Ancak bir de insan olmamakla birlikte hukuken kişi olarak kabul gören varlıklar vardır. Tüzel kişiler bunların başında gelmektedir. Tüzel kişiler, birtakım toplumsal gayeler¹⁶ veya toplum açısından ortaya çıkan birtakım ihtiyaçlardan¹⁷ dolayı kişilik kazanmıştır. Diğer bir deyişle, tüzel kişiler toplumsal ve ekonomik hayatın gerektirdiği varlıklardır.¹⁸

Robotların ceza sorumluluğu bakımından da benzer tartışmalar yapılabilir. Gelişen teknolojinin gün geçtikçe robotları günlük hayatın içerisine dahil etmesinin ve önemli birtakım faaliyetlerin robotlar tarafından görülmesi ihtiyacının sonucunda, robotlar ile ilgili hukuki düzenlemelerin yapılması ihtiyacı kendisini göstermektedir. Nitekim, özel

---

¹⁴ *Wein*, s. 144.

¹⁵ *Dönmezer Sulhi / Erman Sahir*, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Cilt II, 12. Bası, İstanbul, 1999, no: 1146, s. 401; *Demirbaş Timur*, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 9. Bası, Ankara, 2013, s. 465; *Koca Mahmut / Üzülmüş İlhan*, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, Ankara, 2012, s. 556; "Kişiyi ceza hukuku anlamında bir isnatta bulunulabilmesinin en temel koşulu, somut olayda bir insan davranışının mevcudiyetidir." (*Heinrich Bernd*, Ceza Hukuku, Genel Kısım - I, Ankara, 2014, s. 111).

¹⁶ *Chopra Samir / White Laurence F.*, A Legal Theory for Autonomous Artificial Agents, s. 181.

¹⁷ *Wein Leon E.*, "The Responsibility of Intelligent Artifacts: Toward an Automation Jurisprudence", in: *Harvard Journal of Law & Technology*, Vo. 6, Fall Issue, 1992, s. 108; *Rinceanu Johanna*, "Societas delinquere potest: The Romanian perception of corporate criminal liability", in: *Sanktionen gegen juristische Personen, Tüzel Kişiler Hakkında Uygulanan Yaptırımlar*, İstanbul, 2013, s. 127.

¹⁸ *Özen Muharrem*, "Türk Ceza Kanunu Tasarısının Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğuna İlişkin Hükümlerine Bir Bakış", in: *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 52, Sayı: 1, Yıl: 2003, s. 63.

hukuk bakımından robotlar ve yapay zeka ile ilgili birçok bilimsel görüş ileri sürülmüş ve bu konuda doktrin oluşmaya başlamıştır. Ancak meselenin ceza hukuku yönü, özellikle kusurluluk ve yaptırım bakımından ortaya çıkan bazı soru işaretleri sebebiyle, çok fazla irdelenmemiştir.

Günümüzde robotların hukuki kişiliğinin olup olmayacağı sadece teorik bir sorudan ibarettir.¹⁹ Hatta bir adım daha ötesi olan, robotların ceza sorumluluğu hususu fazlasıyla bilim kurgu mahsulü olarak kabul edilebilir. Ancak böyle kabul edilse bile, ceza hukuku bakımından birtakım önermeler yapmak suretiyle, kanaatimizce kısa bir zaman sonra, günlük yaşantımızı doğrudan etkisi altına alacak gelişmiş yapay zekaya sahip robotlar ile ilgili inceleme yapmanın önemli olduğunu düşünüyoruz. Nitekim bu hususla ilgili olarak kimi yazarlar, gelecek yüzyılda yapay varlıklar bakımından anayasaların üstesinden gelmesi gereken durumların ortaya çıkacağından bahsetmektedirler.²⁰

A. Robotlar ve Ceza Sorumluluğunun Türleri

Robotlar ve ceza sorumluluğu türlerini birkaç olasılık halinde ele almanın faydası olduğu kanaatindeyiz.

1. Araç Olarak Kullanma

İlk olasılık robotun araç olarak kullanılmasıdır. Bir robotu araç olarak kullandığımız sürece, bir tamir aleti, araba veya telefondan farkı yoktur. Mesele kullanılan robotun düşünen makine haline gelmesi ile, diğer bir deyişle yapay zeka olması ile başlar. Yapay zeka bir makinenin zeki bir varlığı taklit etme kapasitesidir.²¹

Robotların araç olarak kullanılması bakımından ilk ihtimal, programcının sorumluluğunun olmasıdır. Bu en klasik çözümdür ve bu örnekte robotu programlayan insan, programlamadaki bir hatadan dolayı söz konusu robotun suç işlemesine sebebiyet

---

¹⁹ *Solum*, Legal Personhood, s. 1231.

²⁰ *Boyle James*, Endowed by Their Creator? The Future of Constitutional Personhood, www.brookings.edu/~media/Research/Files/Papers/2011/3/09%20personhood%20boyle/0309_personhood_boyle.PDF, s. 6.

²¹ *Hallevy Gabriel*, "The Criminal Liability of Artificial Intelligence Entities – From Science Fiction to Legal Social Control", in: Akron Intellectual Property Journal, Vol. 4, 2010, s. 172.

vermiştir. Elbette burada programcının sorumlu tutulabilmesi için kusurlu davranışının olması gerekmektedir.²²

Ancak eğer robot, programcısının belirlediği şekilde değil de başka bir şekilde hareket ederse, yani bir anlamda “kendi zekasını” kullanarak kendine yeni bir yol çizerse, programcının sorumluluğuna gitmek güçleşebilir.²³

Robotların araç olarak kullanılmasında ikinci olasılık, kullanıcının sorumlu olmasıdır. Kullanıcının sorumluluğu özellikle yapay zekanın bir silah olarak kullanılması durumunda söz konusu olacaktır. TCK m. 6’da silahın tanımı yapılmıştır. Robotların bu maddede yapılan silah tanımına girmesi elbette mümkündür. Bu husus ile ilgili olarak “otonom silah sistemleri” dikkat çekicidir. Katil robotlar olarak da bilinen tam anlamıyla otonom hareket eden bu silahlar, insan müdahalesi olmaksızın hedef belirleyip bunlara saldırma özelliğine sahiptir.²⁴ Bu silahların yaşam hakkı da dahil birçok temel hakkı ihlal edeceği düşünülmektedir. Nitekim bu tür silahlara aynı zamanda “katil silah” da denmektedir.²⁵

Bir başka olasılık ise başkasının fiilinden doğan sorumluluktur. Bir önceki örnekte belirtildiği gibi burada da robot ortaya çıkan hukuka aykırılıktan sorumlu tutulmamaktadır. Ancak bu olasılıkta bir adım daha öteye gidilmektedir. Zira bu örnekte robot artık basit bir alet veya araç olarak da görülmemektedir. Bu örnekte yapay zekayı tam akıl hastası, çocuk gibi kusur yeteneği ortadan kalkmış insanlara benzetmek mümkündür. Nasıl ki bu gibi insanlar kullanılarak suç işlendiğinde, bu kişilere suç işleyen fail olarak sorumlu tutuluyorsa, yapay zekaya suç işleyen kişiler de bu kapsamda sorumlu tutulacaklardır.²⁶ Diğer bir deyişle, TCK’da da yer verilen dolaylı faillik müessesesinin uygulanması gündeme gelecektir.

Bilindiği üzere dolaylı faillik TCK m. 37/2’de düzenlenmektedir. Maddede “*Suçun işlenmesinde bir başkasını araç olarak kullanan kişi de fail olarak sorumlu tutulur. Kusur yeteneği olmayanları suçun işlenmesinde araç olarak kullanan kişinin cezası, üçte birden yarısına kadar arttırılır*” denmektedir. Görüldüğü üzere buradaki durum bir öncekinden

---

²² Sparrow Robert, “Killer Robots”, in: Journal of Applied Philosophy, Vol. 24, No. 1, 2007, s. 62 vd.

²³ Sparrow, s. 70.

²⁴ www.hrw.org/topic/arms/killer-robots (Erişim tarihi: 04.07.2014).

²⁵ Docherty Bonnie, “The Human Rights Implications of “Killer Robots””, in: www.hrw.org/news/2014/06/10/human-rights-implications-killer-robots (Erişim tarihi: 05.07.2014).

²⁶ Halevy, s. 179.

farklıdır. Zira bir önceki örnekte yapay zeka adeta basit bir alet edevat gibi kabul edilmişken, bu örnekte araç olarak kullanılan bir insan gibidir. Failin kim olduğu sorusuna verilecek cevap yine aynıdır: programcı veya kullanıcı. Ancak ilk örnekte kullanıcı veya programcı doğrudan failken, burada dolaylı fail olarak kabul edilmektedir.

2. Taksir Sorumluluğu

Yukarıdaki iki olasılık, yapay zekanın kendi birikmiş tecrübesi veya bilgisine dayanarak hukuka aykırı bir neticeye sebebiyet verdiği durumları açıklamakta yetersiz kalmaktadır.²⁷ Buna örnek olarak bir otomatik pilot düşünelim. Seyir halindeyken devreye sokulan bir otomatik pilot, hava kötüleşmeye başladığında pilot tarafından devreden çıkarılmaya çalışılsa ve bunu uçağın güvenliği bakımından bir tehdit olarak algılayan otomatik pilot gerçek pilotu uçaktan fırlatsa pilotun ve varsa uçaktaki başka insanların ölümünden kim sorumlu olacaktır? Buna benzer bir örnekten yukarıda da bahsettik. Kawasaki fabrikasında işçinin hidrolik kolun çarpmasıyla hayatını kaybetmesi olayı da bu kapsamda kabul edilebilir. Bu gibi durumlarda, makinanın belli bir duruma karşı tepkisi söz konusudur. Diğer bir deyişle, otomatik pilot ve hidrolik kol, mevcut *bilgileri* dahilinde, kendilerini veya yaptıkları işi korumak adına bir anlamda savunmaya geçmişlerdir. Bu nedenle basit bir alet olarak kabul edilmeleri mümkün olmamaktadır.

Bu olasılıkta sorumluluğun yine de kullanıcıda veya programcıda olduğu belirtmek gerekir. Ancak bu defa sorumluluğun şekli değişmektedir. Zira buradaki örnek kullanıcının veya programcının robotu kasten bir suç işlemek için kullanması olarak karşımıza çıkmamaktadır. Buradaki mesele, olası birtakım sorunlara karşı kullanıcının veya programcının yeterli dikkat veya özeni göstermemiş olmalarıdır. Dolayısıyla taksirli sorumluluk ortaya çıkmaktadır. Diğer bir deyişle, kullanıcının veya programcının gerekli dikkat veya özeni göstermiş olsalardı, yapay zekanın böyle bir neticeye sebebiyet verebileceğini öngörebilecekleri bir olasılık söz konusudur.

3. Netice Sebebiyle Ağırlaşmış Suçtan Dolayı Sorumluluk

Bir diğer olasılık netice sebebiyle ağırlaşmış suçtan dolayı meydana gelen sorumluluktur.²⁸ Burada, sorumluluk yine kullanıcı veya programcıdadır. Kullanıcı veya

---

²⁷ Halevy, s. 180.

²⁸ Halevy, s. 184.

programcı, robot marifetiyle bir suç işlemek için harekete geçmişlerdir ve belli bir suç işlemek kastıyla davranmışlardır. Ancak robot kastettikleri neticenin dışında veya daha ağır bir neticenin meydana gelmesine sebebiyet vermiştir. Bu durumda genel prensipler çerçevesinde, programcı veya kullanıcının meydana gelen daha ağır veya başka neticeden sorumlu tutulabilmeleri, bu netice ile kendi hareketleri arasında nedensellik bağının kurulmasına ve yine bu netice bakımından en azından taksirle hareket etmiş olmalarına bağlıdır.

Robotun bir araç olarak kullanılması söz konusu olduğunda, kullanıcı veya programcının hareketi ile netice arasında nedensellik bağının kurulması açısından bir sorun çıkmaz. Öte yandan, robotun kendi inisiyatifi ile kastedilenden farklı bir neticenin ortaya çıkmasına yol açtığı durumlarda, nedensellik bağı bakımından değişik olasılıklardan bahsedilebilecektir. Diğer bir deyişle, böyle bir olasılıkta robotun mevcut nedensellik bağını ortadan kaldırdığı ileri sürülebilir.

III. Robotların Doğrudan Sorumluluğu Meselesi

Bu olasılık robotların doğrudan sorumlu olması esasına dayanmaktadır. Nitekim makalemizin ana tartışma konusunu da bu olasılık oluşturmaktadır. Robotların meydana getirdikleri neticeden dolayı doğrudan sorumlu olabilmeleri için gerekli koşulları ortaya koyması gerekir. Diğer bir deyişle, hukuka aykırı bir fiile sebebiyet vermekten başka, kusur ehliyetine de sahip olmaları da gerekmektedir.

Robotların yaptıkları birtakım hareketlerle dış dünyada değişikliklere sebebiyet verebildiği açıktır. Yapay zekaya sahip bir robot yaptığı bir hareketle bir kimseye zarar verirse, bu ceza hukuku bakımından dikkate alınabilecektir. Böylelikle yapay zekaya sahip olan robotun bir fiili işlediği ileri sürülebilecektir.

Öte yandan esas mesele, robotun işlediği bu fiilden ötürü kusurundan bahsedilip bahsedilemeyeceğidir. Yukarıda “zeka” kavramından bahsetmiştik ve bir varlığın zeki olarak nitelendirilebilmesi için birtakım özelliklere sahip olması gerektiğini ele almıştık. Bu özellikleri iletişim, içsel bilgi, dışsal bilgi, amaçlılık ve yaratıcılık olarak açıklamıştık. Bu kapsamda baktığımızda, yapay zekanın da esas itibarıyla bu özelliklere sahip olduğunu, veya en azından bu özelliklere sahip olması için yaratıldığını biliyoruz. Dolayısıyla ileri düzeyde bir yapay zekanın ortaya koyduğu bir davranışı bilerek ve

isteyerek yaptığı söylenebilir. Özellikle karşılaştığı bir engel karşısında, mevcut deneyimlerine dayanarak yeni bir çözüm yolu bulabilen bir yapay zekanın, bilerek ve isteyerek hareket ettiği ileri sürülebilir.

Bu noktada geriye bir tek yapay zekanın yaptığı hareketlerden dolayı kendisine kusur yüklenebilmesi kalmaktadır. Kusur yeteneğini, algılama ve irade yeteneği olarak nitelemek mümkündür.²⁹ Nitekim TCK'nın yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı ile ilgili 31 ve 32. maddelerine baktığımızda, "işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği yeterince gelişmemiş / önemli ölçüde azalmış" kişilerin kusur yeteneklerinin olmadığı ifade edilmiştir. Bilhassa algılama yeteneği incelediğimiz konu bakımından önemlidir. Zira bu kavram kişinin kendi varlığının bilincinde olarak çevresinde olan biteni gözleyebilme, analiz etme yeteneğini ortaya koymaktadır.³⁰ Anlama ve isteme yeteneği olarak da ifade edebileceğimiz bu kavram, kişinin kendi hareketinin toplumsal anlamını dikkate alabilmesini ve bağımsız bir şekilde kendi kararını gerçekleştirme yeteneğine sahip olma şeklinde de açıklanabilir.³¹

Bu noktada yapay zekaya sahip bir robotun kusur yeteneğine sahip olup olmadığı sorusunun cevaplanması gerekmektedir. Yapay zeka teknolojisinin insana ait bilişsel süreçleri örnek aldığı bilinmektedir. Bu amaçla gelişmiş algoritmalar kullanılmaktadır. Öyle ki bu gelişmiş algoritmalar, insanın bilişsel yapısına gittikçe benzer hale gelmektedir.³² Dolayısıyla insan beyninin bilişsel süreci olarak tanımladığımız, birtakım duyu organlarımız aracılığıyla dış dünyayı algılamamız ve bunları analiz etme süreci, yapay zekanın da yapmayı hedeflediği bir faaliyettir.

Günümüzde bu düzeyde bir yapay zekanın varlığı ileri sürülemez de, teknolojideki gelişme, gelecekte yapay zekanın sahip olabileceği özellikler hakkında birtakım ipuçları vermektedir. Örneğin *The Guardian*'da çıkan bir haber, 2029 yılında robotların insanlardan daha akıllı olabileceği fikrini ileri sürmektedir. *Google*'ın yapay zeka uzmanı Ray Kurzweil, günümüzden 15 yıl sonra yapay zekanın insanlardan daha akıllı olacağını,

---

²⁹ Dönmezer / Erman, Cilt II, s. 146; Demirbaş, s. 332; Koca / Üzülmez, s. 272.

³⁰ Koca / Üzülmez, s. 273.

³¹ Cadoppi Alberto / Veneziani Paolo, Manuale di diritto penale, Parte generale e Parte speciale, 3. ed., Padova, 2007, s. 360.

³² Hallevy, s. 188.

söyleyeceklerimizi anlayabileceğini, tecrübe ederek öğrenebileceğini, şaka yapabileceğini, hikaye anlatabileceğini, hatta flört edebileceğini ileri sürmüştür.³³

Nitekim yapay zekanın günü birinde insanoğlundan daha ileri bir seviyeye geleceği düşüncesi *singularity* olarak da ifade edilmektedir.³⁴ Aslında bu husus temel bir fikre dayanmaktadır. Buna göre, yaratılan makineler bir süre sonra kendisin yaratan makinelerden daha gelişmiş hale gelmektedir. Nitekim günümüzde, özellikle bilgi depolanması, bunun işlenmesi ve analiz edilmesi süreçleri bilgisayarlar tarafından insanın yapabileceğinden çok daha hızlı ve doğru bir biçimde gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda, ileride makinelerin üretime katılması ile makineler kendilerinden daha gelişmiş makineleri yaratacaktır. Bu sayede her seferinde, bir öncekinden daha gelişmiş makineler ortaya çıkacaktır.³⁵ Buna ek olarak Moore Yasası olarak adlandırılan ve bilgisayarların işlem kapasitelerinin her geçen yıl bir öncekine göre iki katına çıkacağına öngörüldüğü görüş de dikkate alındığında, yapay zekanın önümüzdeki yıllarda kaydedeceği gelişmenin boyutları daha iyi anlaşılacaktır.³⁶

Bu konudaki çarpıcı bir örnek, 2005 yılında ancak 128 MB kapasiteli SD kartlar üretilirken, 2014 yılında 128 GB'lık SD kartların üretiliyor olmasıdır. Bu kapasite 10-15 yıl sonra belki de 128 TB'ye çıkacaktır.

Yapay zekanın ceza sorumluluğunu açıklamak için çeşitli modellemeler yapıldığını görmek mümkün. Bu anlamda, kimi yazarlar yapay zekayı modern kölelere benzetirken³⁷, kimileri de tüzel kişilere atıf yapmaktadır.³⁸

A. Robotların Ceza Hukuku Süjesi Olması

Robotların ceza hukuku süjesi olması demek sorumluluğun yanında hak sahibi olmak da demektir. Bir robotun hak ve yükümlülükleri olması için onun hukuken tanınan bir süje olması gerekir. Diğer bir deyişle, hukuken belirlenmiş bir kişilik sahibi olması gerekir.

---

³³ www.theguardian.com/technology/2014/feb/22/robots-google-ray-kurzweil-terminator-singularity-artificial-intelligence (Erişim tarihi: 15.07.2014).

³⁴ Muehlhauser Luke / Salamon Anna, "Intelligence Explosion: Evidence and Import", in: intelligence.org/files/IE-El.pdf, s. 1.

³⁵ Chalmers David J., "The Singularity: A Philosophical Analysis", in: Journal of Consciousness Studies, No: 9-10, 2010, s. 8.

³⁶ Bu konu ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bkz.: Kurzweil Ray, The Singularity Is Near: When Humans Transcend Biology, New York, 2005, s. 59 vd.

³⁷ Weil, s. 111.

³⁸ Hallevy, s. 199; Weil, s. 111.

Bu anlamda robotların özellikle yapay zekaya sahip olması halinde artık kendi nam ve hesaplarına hareket edebileceğinin kabul edilmesi lazımdır. Yapay zeka sahibi olan robotlar söz konusu olduğunda *respondeat superior* doktrini yetersiz kalabilecektir. *Respondeat superior* doktrini, çalışanın bağımsız fiilinden doğan zararın işveren tarafından karşılanması üzerine kurulmuştur.³⁹ Bu prensibi konumuza uyarladığımızda, robotun yaptığı birtakım bağımsız fiillerden dolayı kullanıcı veya programcının sorumlu tutulması söz konusu olacaktır. Gerçekten de yapay zekaya sahip robotların önemli bir kısmı açısından bu doktrinin uygulanması mümkündür. Ancak bizim bu çalışmada tartışmaya açmak istediğimiz husus, bunun da ötesinde, kendi başına hareket eden, yani otonom olan robotların, bunun karşılığında yine bağımsız olarak sorumluluklarının olması.

B. Tüzel Kişiler Örneği

Bu noktada tüzel kişiler ile ilgili hükümler bizim için yol gösterici olabilir. Tüzel kişilerin robotların ceza sorumluluğu bakımından örnek teşkil edebilmesinin en başta gelen sebebi, tüzel kişilerin insan olmadıkları halde kişi olarak kabul edilmesidir. Bunun dışındaki bir başka benzerlik, tüzel kişilerin ceza sorumluluğu ile ilgili devam eden tartışmalardır.

İlk önce bu tartışmalardan bahsetmek gerekirse, tarihsel bir geçmişi olan bu mesele, öncelikle tüzel kişilerin ceza sorumluluğunun olamayacağı düşüncesiyle ortaya çıkmıştır.⁴⁰ Özellikle tüzel kişilerin (toplulukların, şirketlerin) bağımsız bir şekilde hareket yeteneğine sahip bir vücutları ve ruhları olmadığı görüşü revaçtaydı. Ancak bu dönemde ticari şirketlerin Avrupa'da gittikçe artan etkisi, bu alanda yeni hukuki düzenlemeler yapılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.⁴¹ Bununla birlikte ticari şirketlerin sebep olduğu suçların artması sonucunda Avrupa Konseyi, R(88)18 numaralı Tavsiye Kararını çıkarmıştır. Bu Tavsiye Kararının çıkarılmasında, toplulukların karmaşık yapısı içerisinde suçtan sorumlu gerçek kişilerin tespit edilmesinin zorluğu önemli bir rol oynamıştır.

---

³⁹ *Weil*, s. 110.

⁴⁰ *Zapatero Luis Arroyo*, "İspanya'da Tüzel Kişilerin Cezai Sorumluluğu", in: Tüzel Kişiler Hakkında Uygulanan Yaptırımlar, Series of the Max-Planck-Institute for Foreign and International Criminal Law and Bahçeşehir University Joint Research Group, Vol. T2, Editör: Ayşe Nuhoglu, s. 49.

⁴¹ *Pop Anca Iulia*, "Criminal Liability of Corporations – Comparative Jurisprudence", in: Digital Commons at Michigan State University College of Law, digitalcommons.law.msu.edu/king/81, 2006, s. 11 (Erişim tarihi: 17.07.2014).

Bu Tavsiye Kararının akabinde çeşitli Avrupa ülkeleri iç hukuklarında değişiklik yaparak, tüzel kişilerin ceza sorumluluğunu düzenleme altına almışlardır. Bunların başında Fransa gelmektedir. Fransa önceki ceza kanununda 1992 tarihinde değişiklik yaparak, arkasından da 1994 tarihli yeni Fransız Ceza Kanunu ile tüzel kişilerin ceza sorumluluğuna ilişkin hükümlere yer vermiştir. Fransa'nın arkasından Belçika da 4 Mayıs 1999 tarihli kanun ile tüzel kişilerin ceza sorumluluğuna Ceza Kanununda yer vermiştir. Bunun gibi 2002 yılında Danimarka da ceza kanununda değişiklik yaparak, tüzel kişilerin her suçtan dolayı ceza sorumluluklarının olacağını öngörmüştür.⁴²

Öte yandan Almanya toplulukların ceza sorumluluğu olması gerektiği fikrine direnmektedir. Almanya'da tüzel kişilerin ceza sorumluluğu meselesi hala *societas delinquere non potest* kuralıyla karşılanmakta, tüzel kişilerin sebep olduğu birtakım hukuka aykırılıklar ise oldukça gelişmiş düzene aykırılık hukuku olarak nitelendirilen sistemine konu olmaktadır.⁴³

Almanya gibi İtalya⁴⁴ ve İspanya⁴⁵ da tüzel kişilerin ceza sorumluluğu kabul edilmemektedir.

Fransız Ceza Kanunu'nun 121-2. maddesi tüzel kişilerin ceza sorumluluğu bakımından iki koşul aramaktadır. Bunlardan ilki, suçun tüzel kişinin bir organı veya temsilcisi tarafından işlenmiş olması, ikincisi ise suçun tüzel kişi hesabına işlenmiş olmasıdır.⁴⁶ İlk koşul uyarınca, tüzel kişinin ceza sorumluluğunun olabilmesi için mutlaka bir gerçek kişinin suç işlemesi gereklidir. Bunun anlamı, Fransız hukukunun tüzel kişiler bakımından dolaylı sorumluluğu (*par ricochet*) kabul ettiğidir.⁴⁷

Bu ilke özünde tüzel kişiliğe dahil olan bazı insanların (özellikle idareciler, tüzel kişiliği temsile yetkili olanlar) tüzel kişiliğin iradesini temsil ettiği düşüncesine dayanır. Diğer

---

⁴² Pop, s. 12.

⁴³ Pop, s. 13.

⁴⁴ Nisco Attilo, "İtalyan Sistemi Örneğinde Tüzel Kişilerin Cezalandırılabilirliği", in: Tüzel Kişiler Hakkında Uygulanan Yaptırımlar, Series of the Max-Planck-Institute for Foreign and International Criminal Law and Bahçeşehir University Joint Research Group, Vol. T2, s. 97 vd.

⁴⁵ Zapatero, s. 49 vd.

⁴⁶ Pradel Jean, Droit pénal général, Paris, 2006, s. 500 vd.

⁴⁷ Pradel, Droit pénal général, s. 501.

bir deyişle özdeşleştirme (*identification*) söz konusudur. Bu kişinin iradesinin tüzel kişinin iradesi olduğu belirtilmektedir.⁴⁸

Ancak bazı hukuklarda tüzel kişilerin sorumluluğunun hukuki esası farklıdır. Örgütlenme yükümlülüğüne aykırılık olarak niteleyebileceğimiz bu sistemde, tüzel kişinin ceza sorumluluğunun varlığı için örgütlenmesindeki kusuru ortaya koymak gereklidir.⁴⁹ Nitekim İngiltere’de yürürlükte olan *Corporate Manslaughter and Corporate Homicide Act* bu esası kabul etmektedir. Bu düzenlemeye göre, taksirle öldürme suçu bakımından şirketlerin sorumlu tutulabilmesi için, şirketin yönetiminde veya örgütlenmesindeki özen yükümlülüğüne aykırılık gerekmektedir.⁵⁰ Böylece bir suç işlendiği vakit, fail olan gerçek kişinin (*alter ego*) ortaya çıkarılmasındaki zorluğun üstesinden gelmek istenmiştir.⁵¹

Bunun dışında, tüzel kişinin sorumlu tutulabilmesi için mutlaka bir gerçek kişinin bulunmasının gerekmediği, doğrudan veya birincil sorumluluğun da mümkün olduğu sistemler de vardır. Özellikle Belçika örneği bu yöndedir. Belçika Ceza Kanunu’nun 5. maddesi uyarınca, gerçek kişilerin varlığından bağımsız olarak tüzel kişinin cezalandırılabilmesi mümkündür.⁵²

Robotların ceza hukuku süjesi olması bakımından tüzel kişiler ile ilgili düzenlemelerin örnek alınması, yukarıda bahsettiğimiz durumların değerlendirilmesini gerektirmektedir. Öyle ki bu husustaki genel düşünce, robotların sorumluluğunu tartışırken, tüzel kişilerin ceza sorumluluğuna ilişkin kuralların uygulanması yönündedir. Zira tüzel kişiler de aslında yapaydır. Doğal olarak kişilik sahibi olan insanların aksine, tüzel kişiler birtakım toplumsal ve ekonomik sebeplerle insanlar tarafından yaratılmakta ve idare edilmektedir.⁵³

Tüzel kişinin ceza sorumluluğu yönünden gerekli olan husus bir insan hareketinin varlığıdır. Bu anlamda tüzel kişilerin ceza sorumluluğu tespit edilebilsin ya da edilemesin mutlaka bir gerçek kişinin varlığını gerektirmektedir. Aslında benzer bir

---

⁴⁸ Pradel Jean, Droit pénal comparé, 2e édition, Paris, 2002, s. 358.

⁴⁹ Slapper Gary, “Corporate Punishment”, in: Journal of Criminal Law, Vol. 74, 2010, s. 182.

⁵⁰ Griffin Stephen, “Corporate Manslaughter: A Radical Reform?”, in: Journal of Criminal Law, Vol. 71, 2006, s. 156.

⁵¹ Hsaio Mark W.H., “Abandonment of the Doctrine of Attribution in Favour of Gross Negligence Test in the Corporate Manslaughter and Corporate Homicide Act 2007”, in: Company Lawyer, Vol. 30(4), 2009, s. 112.

⁵² Pradel, Droit pénal comparé, s. 359.

⁵³ Griffin, s. 153.

husus robotlar bakımından da söylenebilir. Nasıl ki tüzel kişiler insan eseri ise, robot da insan eseridir. Nasıl ki tüzel kişinin sorumluluğunun tartışıldığı bir durumda mutlaka insan davranışı rol oynuyorsa, robotun sebep olduğu bir fiilde de programcı veya kullanıcı olarak bir insanın payı olmaktadır.

Bizim bir adım daha ileri giderek tartışmak istediğimiz husus ise, hiç insan müdahalesi olmaksızın bir robotun sorumluluk doğuracak bir fiile sebebiyet verip veremeyeceğidir. Diğer bir deyişle, bir robotun “işlediği” bir fiil söz konusu olduğunda, perde arkasında bir insan davranışının aranmayacağı bir olasılık mümkün müdür?

Buna günümüzde olumlu bir cevap vermenin mümkün olmadığını, özellikle robotik bilimiyle ilgili çalışma yapan herkes söylemektedir. Ama gelecekte, robotlar diğer robotlar tarafından yaratılmaya, programlanmaya ve kullanılmaya başladığında; yapay zeka insan zekasına eşit, hatta insan zekasından daha üstün seviyeye geldiğinde, deminki soruya vereceğimiz cevap değişebilecektir. Robotların “sebebiyet verdiği”, “neden olduğu” fiiller yerine robotların “işlediği” fiiller nitelemesi kullanılacaktır. Robotların otonomi kazanması, ortaya çıkan neticelerden dolayı insanların sorumluluğuna gidilmesini gereksiz ve hatta haksız çıkaracaktır.

Robotların suçun aktif süjesi olması bakımından tüzel kişiler örneği önemlidir. Zira tüzel kişilerin ceza sorumluluğu ile ilgili ortaya konan birtakım eleştiriler, robotlar bakımından da ileri sürülebilir. Türk hukukunda tüzel kişilerin ceza sorumluluğu, AY m. 38'deki “ceza sorumluluğu şahsidir” kuralı gereğince kabul edilmek istenmemiştir. Çünkü bu kuralın, iradi davranışı ve kusurluluğu gerektirdiği belirtilmektedir.⁵⁴ Dolayısıyla, kendiliğinden, iradi bir hareketle, isteyerek dış dünyada değişiklik yaratan ve iradi hareketinin kusurluluğunun tartışıldığı gerçek kişilerin suçun aktif süjesi olabileceği söylenmiştir.⁵⁵

C. Tüzel Kişiler Örneğinin Ötesi Mümkün mü?

Yukarıda tüzel kişiler ile robotlar arasında yapılan karşılaştırma, günümüz teknolojisi bakımından önemlidir. Zira robotların ceza hukuku karşısındaki durumu, tüzel

---

⁵⁴ *Özen Muharrem*, “Türk Ceza Kanunu Tasarısının Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğuna İlişkin Hükümlerine Bir Bakış”, in: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 52, Sayı: 1, Yıl: 2003, s. 84.

⁵⁵ *Özek Çetin*, “1997 Türk Ceza Yasası Tasarısı'na İlişkin Düşünceler”, in: Prof. Dr. Sahir Erman'a Armağan, İstanbul, 1999, s. 653.

kişilerinkine birçok açıdan benzemektedir. En nihayetinde, tüzel kişilerin ceza sorumluluğuna karşı çıkanların dayandığı en önemli argüman olan, irade ile hareket edebilme yeteneği olan hareket yeteneğinin⁵⁶ ve kusur yeteneğinin olmaması, robotlar bakımından da ileri sürülebilir.

Ancak yapay zeka teknolojisinin ilerlemesi ile birlikte, insan zekası ile boy ölçüşebilecek duruma gelen robotların ceza hukuku karşısındaki durumlarının tüzel kişi örneği ile karşılaştırılmasının da ötesine geçilebileceği kanaatindeyiz. Diğer bir deyişle, bu gelişmişlikteki robotlar bakımından, tüzel kişilerin ceza sorumluluğuna benzer bir uygulama artık yetersiz kalacaktır.

Böyle bir durumda akıllara birkaç soru gelebilir. Bunlardan bizim için en önemlileri, robotların insanlardan bağımsız bir şekilde ceza sorumluluğuna nasıl sahip olabileceği, robotlara bağımsız bir şekilde ve doğrudan ceza sorumluluğu yüklemenin ne anlamı olduğu ve ceza sorumluluğu olduğu tespit edilen robotlara nasıl yaptırım uygulanacağı.

1. Robotların Doğrudan Ceza Sorumluluklarının Olması

Robotların insanlardan bağımsız bir şekilde ceza sorumluluğuna nasıl sahip olabileceği sorusunun cevabı aslında yukarıda mevcuttur. Özellikle gelişmiş yapay zekanın çok da uzun olmayan bir zaman içerisinde insan zekasına eşit, hatta insan zekasından daha üstün seviyede olacağı, bu konuda çalışan bilim adamları tarafından dile getirilmektedir. Dolayısıyla, bir süre sonra kendisini programlayan veya kullanan insanlardan bağımsız olarak ceza sorumluluğunun doğması mümkün olabilecektir.

İkinci soruya vereceğimiz cevap ise önemlidir. Zira robotların ceza sorumluluğunun kabul edilmesinin bir anlamı veya bir yararı olmayacaksa, açıkçası böyle incelemenin yapılmasının da pratik önemi kalmayacaktır. Ama kanaatimizce robotlara insanlardan ayrı olarak ceza sorumluluğu yüklemenin, bilhassa insanlar bakımından etkisi olacaktır. Zira bu şekilde, nedensellik bağının kurulmasından iştirak hükümlerinin uygulanmasına kadar birçok aşamada robotların ceza sorumluluğu önem arz edecektir.

Robotların ceza sorumluluğunun olması, kendisini programlayan veya kullanan insanın hareketiyle netice arasındaki nedensellik bağını ortadan kaldırabilir. Böyle bir durumun

---

⁵⁶ Demirbaş, s. 228.

söz konusu olabilmesi, neticenin kişiye isnat edilememesine bağlıdır. Eğer robotun programlanması veya kullanılması sonrasında, bu kişilerin hükmedemeyecekleri ve tamamıyla robotun hareketlerinin sebep olduğu bir netice ortaya çıkarsa, bu neticeden insanların sorumlu tutulması söz konusu olmayacaktır.

Bunların yanı sıra, iştirak bakımından da robotların ceza sorumluluğunun olması etkili olacaktır. Öyle ki Türk Ceza Kanunu'ndaki iştirak hükümleri çerçevesinde robotların fail olarak kabul edileceği suçlar bakımından insanlar, bu suçların işlenişine katkı yapmalarından dolayı sorumlu tutulabileceklerdir. Bu sorumluluk yukarıda ele aldığımız dolaylı faillik şeklinde olabileceği gibi, birlikte faillik şeklinde de olabilecektir.

2. Robotlara Yaptırım Uygulanması

Nihayet robotların ceza sorumluluğu ile ilgili yapılan tartışmaların odak noktasını yaptırım meselesi oluşturmaktadır. Yaptırım hukuku ile ilgili teorilere bakıldığında, robotlara uygulanacak yaptırımın klasik yaptırımlar olmaması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Bu konuda da tüzel kişilerin durumu ile ilgili karşılaştırma yapılması mümkündür. Bu anlamda tüzel kişilerin ceza sorumluluğunun kabul edilmediği ülkelerde, tüzel kişilere yönelik birtakım güvenlik tedbirleri uygulanmaktadır. Öte yandan tüzel kişilerin ceza sorumluluğunun kabul edildiği ülkelerde, tüzel kişilere özgü cezalar kabul edilmiştir.

Kanaatimizce, robotlar bakımından böyle bir ayırım yapılmasına gerek yoktur. Eğer robotun ceza sorumluluğu yoksa, o zaman zaten basit araçtan ibaret olacaktır. Bu şekilde bir robota güvenlik tedbiri uygulanmasının gereği yoktur. Esas mesele, gelişmiş yapay zekaya sahip robotlar bakımından tartışılmalıdır.

Bilindiği üzere Türk Ceza Kanunu sisteminde yaptırımlar iki başlık altında toplanmıştır. Cezalar ve güvenlik tedbirleri, Türk Ceza Kanunu'nun 45. maddesinden itibaren düzenlenmektedir. Buna göre, cezalar hapis cezası ve adli para cezası olarak ikiye ayrılırken; güvenlik tedbirleri başlıklı ikinci bölümün altında belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma, eşya müsadereci, kazanç müsadereci, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri, suçta tekerrür ve özel tehlikeli suçlular, sınır dışı edilme ve tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri konuları düzenlenmiştir.

İlk bakışta robotlar ile tüzel kişiler arasında yaptığımız karşılaştırmadan dolayı, burada da robotlar hakkında güvenlik tedbirlerinin uygulanması gerektiği düşünülebilir. Ancak unutulmamalıdır ki, çalışmamızın özünü robotların ceza sorumluluğu olabilir mi sorusu oluşturmaktadır. Bundan ötürü, hukukumuzda TCK m. 20/2 uyarınca ceza sorumluluğu bulunmadığı belirtilen tüzel kişilere ilişkin kuralların ötesinde bir inceleme yapılması gerektiği düşüncesindeyiz.

Bu anlamda robotlara işledikleri fiillerden dolayı ceza verilebilir mi sorusunu gündeme getirmek istiyoruz. Bu sorunun cevabını verebilmek için ise, önce ceza kavramı üzerinde kısaca da olsa durmak gerekir.

Bilindiği üzere cezanın birtakım amaçları vardır. Bunların başında ödetme, kefaret gelir. Ceza geçmişte yapılan bir yanlışın, bu yanlış yapan kişiye ödetilmesidir. Bu amaç aynı zamanda cezanın tenkilci, azap ve acı verici olmasını sağlar.⁵⁷

Ancak bunun dışında cezanın genel ve özel önleme ile tasfiye etme amaç ve fonksiyonlarının da olduğu belirtilmektedir. Genel önleme, cezanın uygulanmasının yarattığı korkutuculuk ile, başka kişilerin işleyeceği muhtemel suçların önlenmesini amaçlar. Özel önleme veya caydırma fonksiyonu ise, suçlunun ileride yeni bir suç işlemesini engellemeyi amaçlar. Modern ceza hukukunda, suç işlemiş olan kişiyi topluma yeniden kazandırmak, böylelikle ileride yeni suçlar işlemesinin önüne geçmek, başta gelen amaçlardandır. Bu anlamda özel önleme fonksiyonu modern ceza hukukunun başta gelen amaçlarından birisi olmuştur.⁵⁸

Nihayet gittikçe eskiyen bir başka fonksiyon da tasfiyedir. Özellikle ölüm cezası veya yaşam boyu süren hapis cezaları marifetiyle, suçluların toplumdan uzaklaştırılması amaçlanmıştır. Ancak belirttiğimiz üzere, cezanın bu fonksiyonunun etkisi gittikçe kaybolmaktadır.⁵⁹

Bu açıdan baktığımızda, robotların işledikleri fiillerden dolayı cezalandırılmalarının, yukarıda sayılan herhangi fonksiyonlardan herhangi birisini karşılamadığı ileri sürülebilir. Diğer yandan, yukarıda açıklanan fonksiyonların insanlar düşünülerek belirlendiği de bir gerçektir. Bunun anlamı, robotların ceza hukuku bakımından önem

---

⁵⁷ Dönmezer / Erman, Cilt II, s. 560.

⁵⁸ Dönmezer / Erman, Cilt II, s. 562; Demirbaş, s. 545.

⁵⁹ Dönmezer / Erman, Cilt II, s. 564; Demirbaş, s. 545.

kazanması durumunda, cezaların yapısının da buna göre gelişeceği. Bu noktada yine tüzel kişileri ele aldığımızda, tüzel kişilerin ceza sorumluluğu söz konusu olduğunda nasıl tüzel kişilere özgü birtakım yeni cezalar öngörülüyse, robotlar bakımından da yine benzer bir yenilik söz konusu olabilecektir.

Bu anlamda tüzel kişilerin ceza sorumluluğunun kabul edildiği iki ülke olan Fransa ve Belçika'ya baktığımızda, tüzel kişilere uygulanacak yaptırımların ne şekilde belirlendiğini görebiliriz. Buna göre, Fransız Ceza Kanunu'nun 131-37. maddesinden itibaren, Belçika Ceza Kanunu'nun da 7bis maddesinde tüzel kişiler hakkında öngörülen cezaların düzenlendiği görülmektedir. Tüzel kişiler bakımından temel cezanın para cezası olduğunu söyleyebilir. Bunun dışında Belçika Ceza Kanunu'nda müsadere, fesih, faaliyetten yasaklanma, binaların kapatılması ve mahkumiyet kararının ilan edilmesinden bahsedilmiştir. Fransız Ceza Kanunu'nda da yine para cezasının dışında, fesih, belirli faaliyetlerin yasaklanması, en az 5 yıllık bir süre için adli gözetim altına alınma, binaların sürekli veya geçici olarak kapatılması, kamu ihalelerinden geçici veya sürekli olarak uzaklaştırılma, halka arzın yasaklanması, çek keşide etmekten yasaklanma, müsadere, mahkumiyet kararının ilanı, suçta kullanılan hayvanın müsadere, sürekli veya geçici olarak hayvan edinmekten yasaklanma, sürekli veya geçici olarak devlet yardımı almaktan yasaklanma cezaları sayılmıştır (FrCK m. 131-39). Bu cezalardan biri verileceği gibi, birden fazlası da verilebilir.

Bu ceza türlerine burada yer vermemizin sebebi, tüzel kişilere verilen cezaların aynılarının robotlara verilmesi fikrini ileri sürmekten ziyade, tüzel kişilerin söz konusu olduğu durumlarda, ceza türlerinin nasıl çeşitlendiğini göstermektir. Gerçekten de özellikle 19. Yüzyılın sonlarından itibaren, klasik diyebileceğimiz cezaların yeterli olmadığı fikri ortaya çıkmıştır. Özellikle kısa süreli hapis cezalarının masraflı olduğu ve failleri ıslah etmekten uzak olduğu fikri iyice taraftar bulmaya başlamıştır.⁶⁰

Öncelikle cezanın bildiğimiz ve yukarıda bahsettiğimiz fonksiyonlarının robotlar üzerinde etkili olup olamayacağını düşünelim. Kanaatimizce cezanın ödetme veya kefarete fonksiyonundan ziyade, önleme fonksiyonunu değerlendirmekte fayda vardır. Bu anlamda amacına ulaşmasını engelleyen bir netice ile karşılaştığında, yapay zekaya

---

⁶⁰ Pradel, Droit pénal comparé, s. 660 vd.

sahip robot da bu tutumundan vazgeçecektir.⁶¹ Diğer bir deyişle cezanın özel önleme fonksiyonu etkisini gösterecektir. Bu noktada cezanın bir tehdit olarak kabul edilmesi söz konusu olmaktadır.

Öte yandan robotun kendisine ait bir malvarlığı olması durumunda (elbette bu robotun bir anlamda tüzel kişilik kazanması yoluyla mümkün olacaktır), kendisine karşı para cezasının uygulanması da etkili olacaktır.⁶²

Diğer taraftan, ölüm cezasına benzer şekilde olarak robotun hafızasının silinmesi veya yapay zekanın imha edilmesi söz konusu olabilir. Bu aynı zamanda tüzel kişiler bakımından karşımıza çıkan tüzel kişiliğin feshine de benzemektedir.

Hapis cezasına benzer bir şekilde bir robotu belli bir süre kullanım dışı bırakmak da söz konusu olabilir. Bu noktada robotun hareket etme “özgürlüğü” elinden alınmış olur.

Fransız ceza hukukunda tüzel kişiler bakımından öngörülen cezaların çeşitliliğine baktığımızda, aynı çeşitliliğin robotlar bakımından da geçerli olmasını ileri sürebiliriz. Bu anlamda, Türk Ceza Kanunu’nun 50. maddesinde de düzenlenen birtakım seçenek yaptırımların robotlara uygulanması olasılığı üzerinde de durulabilir. Özellikle kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlardan biri olan kamu hizmeti görme, robotlar bakımından uygun bir yaptırım olarak kabul edilebilir.⁶³

Sonuç

Günümüzde robot dendiğinde birçok kişinin ilk aklına gelen, yapay zekaya sahip, insan biçiminde olan makinelerdir. Bir makinenin ceza hukuku karşısında eşya olmaktan öteye gitmesi birçoğumuza garip gelebilir.

Ancak hem dış görünüş hem de zeka itibarıyla insana benzeyen (veya benzetilmeye çalışılan) robotların sebep oldukları hukuka aykırı neticelerden söz etmeye başladığımızda, durum değişiklik arz edebilir. Bu ise meseleye bir de robotik bilimi alanında çalışan bilim insanları gözüyle bakmayı gerektirmektedir. Nitekim bu bilim insanları çalışmalarını bu hızla sürdürürlerse, çalışmamızda da yer verdiğimiz üzere, yapay zekanın insan zekasına eşit ve hatta ondan daha üstün bir seviyeye geleceği açıkça

---

⁶¹ *Chopra / White, A Legal Theory for Autonomous Artificial Agents*, s. 169.

⁶² *Hallevey*, s. 195.

⁶³ *Hallevey*, s. 199

söylenmektedir. Bu durumda ise, bizlerden daha zeki, bilgiyi depolama ve verileri algılama kapasiteleri bizlerden daha fazla olan robotların, suça “sebebiyet verdiklerinden” değil, suçu “işlediklerinden” bahsetmemiz o kadar da garip olmayacaktır.